

Галина МАРКОВИЧ

ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

*Досліджено особливості системи управління коштами місцевих бюджетів та на-
прями її удосконалення.*

Демократичний розвиток країни передбачає ефективне функціонування територіальних громад, здатних вирішувати питання самоврядного розвитку, яке потребує відповідного фінансового забезпечення, що реалізується через формування місцевих бюджетів, функціонування котрих протягом останніх років засвідчує низку проблем і суперечностей. Зокрема, місцеві бюджети функціонують як фінансові плани розвитку територій, однак мають також бути і базою для прогнозування і програмування перспективного розвитку країни в цілому.

Економічний і соціальний розвиток територій забезпечують саме місцеві бюджети, за рахунок видатків яких фінансуються заклади освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту та забезпечення населення, засоби масової інформації, житлово-комунальне господарство, різноманітні молодіжні програми.

Проблеми функціонування місцевих бюджетів на сучасному етапі мають багато аспектів. Це, насамперед, розподіл повноважень і коштів між різними рівнями бюджетної системи, проблеми розширення дохідної бази бюджетів, підвищення результативності бюджетних видатків тощо.

Нестабільність дохідної бази місцевих бюджетів, недостатньо ефективний механізм міжрегіонального перерозподілу бюджетних надходжень, значні відмінності в

рівні економічного розвитку регіонів призводять до соціальних конфліктів і політичної нестабільності.

Таким чином, існує нагальна потреба у подальших дослідженнях питань особливостей організації бюджетного менеджменту на місцевому рівні, розробці шляхів і напрямів підвищення його ефективності.

Мета статті полягає у дослідженні причин, передумов та напрямів удосконалення системи управління коштами місцевих бюджетів.

Фінансові ресурси, що зосереджуються у місцевих бюджетах, перебувають у розпорядженні органів місцевого самоврядування. Управління коштами місцевих бюджетів ґрунтується на знанні економічних законів розвитку суспільства, закономірностей розподілу валового внутрішнього продукту і національного доходу між державою і суб'єктами господарювання, державою і населенням, між галузями економіки і територіями. На наше переконання, аналізувати функціонування механізму управління коштами місцевих бюджетів доцільно за дома напрямами: 1) формування місцевого бюджету, що містить планування бюджетних показників і набуття бюджетом статусу законодавчого акту; 2) втілення бюджетних параметрів у практику, а саме: виконання бюджету, фінансово-економічний аналіз, звітування, контроль за використанням бюд-

жетних коштів, моніторинг та оцінка ефективності виконання місцевими органами влади дохідних та видаткових повноважень.

Відповідно до положень Бюджетного кодексу України процес управління коштами місцевих бюджетів охоплює наступні етапи [1, 159]:

- формування Міністерством фінансів України розрахункових показників місцевих бюджетів, доведення їх до місцевих органів влади та складання проектів місцевих бюджетів;
- прийняття відповідною місцевою радою рішення про місцевий бюджет;
- складання та затвердження місцевим фінансовим органом бюджетного розпису відповідного місцевого бюджету. Бюджетний розпис – це документ, в якому встановлюється розподіл доходів та фінансування бюджету, бюджетних асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів за певними періодами року відповідно до бюджетної класифікації [1, 9];
- встановлення місцевими фінансовими органами головним розпорядникам бюджетних асигнувань на основі затвердженого бюджетного розпису;
- затвердження головним розпорядником кошторису – основного документу, що надає бюджетній установі повноваження щодо отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання функцій та досягнення цілей, визначених бюджетній установі на рік відповідно до бюджетних призначень [1, 160];
- взяття розпорядниками коштів бюджетних зобов'язань. Розпорядники бюджетних коштів несуть відповідальність за управління бюджетними асигнуваннями і здійснення контролю за використанням бюджетних коштів;

- отримання розпорядниками коштів товарів, робіт та послуг. Відповідно до виконаних обсягів робіт та наданих послуг розпорядники коштів формують платіжні доручення на оплату рахунків постачальникам товарів і послуг, подають їх до органів Державної казначейської служби України;
- здійснення органами Державної казначейської служби України платежів після перевірки наданих асигнувань для головних розпорядників на відповідність залишкам коштів на рахунку, кошторисним призначенням та планам асигнувань, зареєстрованим бюджетним зобов'язанням;
- використання розпорядниками коштів товарів, робіт та послуг з метою виконання бюджетних програм.

Разом з тим, необхідно зазначити, що терміни “управління бюджетними коштами” та “управління коштами місцевих бюджетів” у Бюджетному кодексі відсутні. Таким чином, ці поняття залишаються законодавчо невизначеними.

Процес формування місцевих бюджетів доцільно розділити на чотири етапи [2, 38]:

- аналітичний: аналізується видаткова частина бюджету у попередніх та поточному періодах, фіксуються тенденції розвитку;
- пошуковий: виявляються можливості в результаті прийняття нових рішень, реалізації нової політики місцевих органів влади, формуються нові цілі;
- програмний: визначаються шляхи й умови досягнення окреслених цілей, проводиться їх оцінка;
- організаційний: здійснюється розподіл завдань між конкретними розпорядниками бюджетних коштів, виконавцями бюджетних програм, які забезпечують досягнення визначених цілей.

Зв'язок між усіма етапами процесу формування місцевих бюджетів схематично зображено на рис. 1, де 0 – завдання для розробки плану; 1 – розробка концепції планування; 2 – затвердження концепції планування; 3 – формування робочої групи фахівців із бюджетного планування; 4 – збір вихідної інформації; 5 – вивчення тенденцій соціально-економічного розвитку країни; 6 – вивчення тенденцій соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць; 6¹ – визначення статей видатків планового періоду; 7 – виявлення нових можливостей місцевих бюджетів у зв'язку з прийняттям місцевими органами влади нових рішень, програм і стратегій регіонального розвитку; 8 – формування нових цілей з урахуванням змін можливостей місцевих бюджетів; 8¹ – визначення шляхів досягнення нових цілей; 9 – фінансово-економічна оцінка нових цілей та вибір найкращого варіанту їх досягнення; 10 – розподіл завдань між розпорядниками бюджетних коштів, виконавцями бюджетних програм; 10¹ – взаємодія місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з представниками центральних органів державної влади під час реалізації цілей, завдань і заходів бюджетного пла-

нування; 11 – підготовка проектів місцевих бюджетів; 12 – затвердження планових показників місцевих бюджетів.

Згідно із положеннями Бюджетного кодексу України, для формування видаткової частини місцевих бюджетів за відповідними галузями функціонування бюджетної сфери адміністративно-територіальної одиниці необхідно мати пропозиції розпорядників коштів місцевого бюджету щодо обсягу коштів, необхідних для надання громадянам суспільних послуг.

Процес розробки бюджетних запитів дає розпорядникам бюджетних коштів можливість оптимізувати організацію своєї роботи. Окрім зосередження на фінансових аспектах цей процес дає можливість з'ясувати з місцевими органами влади основні питання подальшої діяльності.

Якщо між наданою фінансовою інформацією та конкретними видами діяльності, які планується здійснювати, не існує чіткого зв'язку, то це свідчить про те, що у складанні бюджету є певні недоліки.

До основних положень, на які треба звернути увагу під час розробки бюджетних запитів, належать: встановлення граничних обсягів ресурсів для бюджетних установ і програм; прийняття рішень щодо

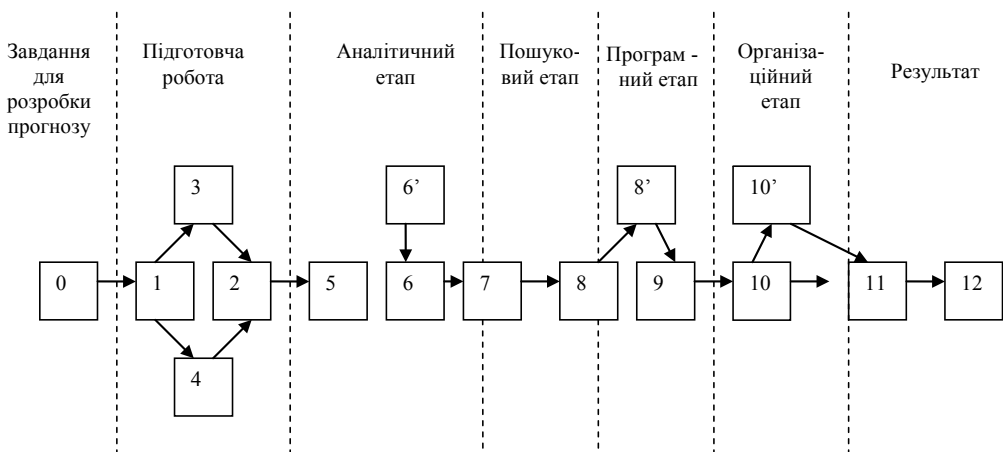

Рис. 1. Етапи планування видаткової частини місцевих бюджетів

збільшення чи зменшення фінансування існуючих функцій чи програм, скорочення чи припинення програм або видів діяльності; коригування потреб у фінансуванні залежно від змін розміру фінансових нормативів бюджетного забезпечення; врахування впливу інфляції; визначення результативних показників; визначення заходів, спрямованих на економію бюджетних ресурсів [3, 35].

Відповідно до положень нової редакції Бюджетного кодексу України обов'язковим є складання прогнозу на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди. При прогнозуванні за точку відліку необхідно брати оцінку стратегії діяльності з урахуванням програм і рішень місцевих органів влади та поточної економічної ситуації у регіоні.

Формування місцевого бюджету має ґрунтуватися на пріоритетах регіональної бюджетної політики. Прогнозні та програмні документи соціально-економічного розвитку території, прогноз фінансового балансу на наступні роки мають бути підставою для визначення пріоритетних напрямів видатків. У бюджетному процесі повинні бути враховані середньострокова та довгострокова перспектива, встановлений зв'язок із загальними цілями соціально-економічного розвитку країни та адміністративно-територіальних одиниць [4, 125].

Першим кроком у здійсненні стратегічного планування є оцінка наявних ресурсів із урахуванням основних макроекономічних показників (динаміки ВВП, індексу споживчих цін, соціальних стандартів тощо). Із цим пов'язана розробка різних варіантів прогнозування доходів та вибір найкращого сценарію на основі прогнозу головних макроекономічних показників [5].

Як правило, при плануванні бюджету на середньострокову перспективу (3–5 років)

бюджетні показники переглядають щороку, приводячи їх у відповідність із напрямками бюджетної політики, які можуть змінюватися з року в рік. Умовою при щорічному перегляді середньострокового бюджету є аналіз бюджетної політики минулого періоду. Надалі розробляють основні аспекти бюджетної політики на наступний бюджетний період. На цьому етапі визначають потребу у фінансових ресурсах та оцінюють наявні ресурси, тобто надходження до бюджету з усіх передбачених законодавством джерел.

Наступним етапом у процесі управління видатками є виконання місцевих бюджетів, що базується на наступних принципах: плановості, цільового спрямування коштів, ефективного та результативного використання коштів, додержання режиму економії, здійснення постійного контролю за їх використанням [7, 95].

У загальному процесі виконання місцевих бюджетів можна виокремити кілька стадій:

1. Встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі затвердженого бюджетного розпису. До затвердження розпису фінансовим органом затверджується тимчасовий розпис на відповідний період, на основі якого відбувається фінансування бюджетних видатків відповідно до структури призначень.

2. Затвердження кошторисів розпорядником бюджетних коштів. Кошторис визначає сферу відповідальності для керівника установи, розпорядника коштів, фінансового органу й органу Державної казначейської служби України та є основним засобом контролю за діяльністю розпорядника бюджетних коштів

3. Взяття бюджетних зобов'язань. Головний розпорядник бюджетних коштів має забезпечити проведення видатків на захищені статті бюджету. До першочергових належать видатки на оплату праці,

нарахування на заробітну плату, придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів, оплату комунальних послуг та енергоносіїв, забезпечення продуктами харчування.

4. Отримання товарів, робіт і послуг. Розпорядники здійснюють контроль за фактичним отриманням придбаних матеріальних цінностей. Контроль поставки, звірка замовлень, перевірка і порівняння з первинними зобов'язаннями – це надзвичайно важливий засіб контролю, який застосовується для забезпечення принципу співвідношення ціни та якості при закупівлі.

5. Здійснення платежів і використання товарів, робіт та послуг на виконання бюджетних програм.

Шляхом збору інформації про видаткову та дохідну частини бюджету проводять постійний моніторинг його виконання, здійснюють контроль за відповідністю фактичних показників плановим.

Жодна система не може бути успішною, якщо вона не має дієвої системи контролю. Цей інструмент забезпечує ефективно управління видатками місцевих бюджетів та сприяє досягненню визначених цілей. Основним принципом контролю є відповідальність розпорядників бюджетних коштів за належне й ефективне використання своїх фінансових ресурсів [7, 96]. Своєчасне отримання інформації дає змогу стежити за виконанням видаткової частини місцевих бюджетів, отримувати інформацію про стан фінансування, напрями й обсяги видатків, відхилення фактичних асигнувань від планових.

Для представників місцевих органів влади така інформація є основою для прийняття своєчасних управлінських рішень щодо перерозподілу коштів, а також зменшення або збільшення обсягів асигнувань. Гнучкість і мобільність в отриманні інформації й управлінні коштами

місцевих бюджетів дозволить забезпечити досягнення поставлених цілей соціально-економічної політики.

Умовою ефективного бюджетного процесу й управління коштами місцевих бюджетів, важливими факторами для формування показників проекту бюджету на наступний рік є аудит та оцінка. Інформація, що міститься у звітах про виконання місцевих бюджетів, допомагає оцінити ефективність реалізації бюджетних програм, виявити недоліки та помилки, своєчасно їх усунути [1, 336].

Враховуючи міжнародний досвід щодо організації звітності та контролю у сфері державних фінансів, звітність, моніторинг та оцінка результативності у сфері управління коштами місцевих бюджетів мають розглядатися як взаємопов'язані процедури. Моніторинг та оцінка здійснюються на підставі даних офіційної звітності, зокрема фінансової або казначейської, а звітність, у свою чергу, має формуватися таким чином, щоб містити дані, необхідні для моніторингу й оцінки [8, 43].

Моніторинг та оцінка мають різне призначення. Моніторинг забезпечує безперервний процес збору та обробки даних щодо показників виконання місцевих бюджетів. Оцінка ефективності роботи місцевих органів влади щодо використання бюджетних коштів дає змогу своєчасно попередити можливі проблеми, пов'язані з виконанням бюджету, виявити тенденції, встановити причинно-наслідкові зв'язки існування певних трендів і розробити заходи для покращення якості суспільних послуг й ефективності видатків місцевих бюджетів [9, 233].

Система моніторингу й оцінки результативності управління коштами місцевих бюджетів повинна:

– дозволити оцінити, наскільки місцеві органи влади здатні генерувати необхідні ресурси для виконання власних і делегованих повноважень, а також мак-

- симально ефективно здійснювати їх перерозподіл з метою надання населенню гарантованих державою суспільних послуг на достатньому рівні та забезпечення розвитку відповідної території;
- забезпечити для центральних органів виконавчої влади, у тому числі з питань реалізації бюджетної політики, механізм зворотного зв'язку, користуючись яким компетентні органи могли б у подальшому коригувати державну політику у сфері міжбюджетних відносин, впроваджувати ефективні інструменти бюджетного регулювання та визначати оптимальні обсяги міжбюджетних трансфертів з метою забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку територій;
 - забезпечити прозорість і систематизацію бюджетної інформації щодо виконання місцевих бюджетів;
 - посилити здатність місцевих органів влади оцінювати результативність власної роботи, ефективність використання бюджетних коштів і, таким чином, стимулювати їх до збільшення доходів та оптимізації видатків місцевих бюджетів.
- Відповідно до поставлених цілей, основними завданнями системи моніторингу й оцінки мають бути наступні:
- визначити, чи місцеві органи влади виконують покладені на них повноваження і функції з дотриманням вимог бюджетного законодавства;
 - визначити, чи дотримуються бюджетними установами, що фінансуються з місцевих бюджетів, вимоги бюджетного законодавства при використанні наданих асигнувань;
 - визначити, чи відбувається діяльність місцевих органів влади та установ, що фінансуються з місцевих бюджетів, при здійсненні операцій із бюджетними коштами відповідно до затверджених кошторисів та бюджетних розписів;
 - оцінити фіскальну і кредитну спроможність органів місцевого самоврядування за допомогою фінансових коефіцієнтів;
 - оцінити економічну ефективність та результативність конкретної бюджетної програми, визначити шляхи підвищення результативності її виконання, оптимізації бюджетних видатків, перерозподілу коштів у межах програми або, у разі потреби, кількох програм;
 - визначити вартість різних суспільних послуг, що надаються місцевими органами влади, а також чинники, що визначають вартість цих послуг, для розробки ефективної регіональної політики й оцінки обсягу бюджетних ресурсів, необхідних для виконання власних і делегованих повноважень місцевого самоврядування.
- Бюджетний цикл відображає увесь процес управління коштами місцевих бюджетів. Згідно з трьома основними цілями бюджетного менеджменту на місцевому рівні процес підготовки бюджету має: забезпечувати відповідність бюджету макроекономічній політиці та лімітам фінансових ресурсів; розподіляти ресурси відповідно до пріоритетів соціально-економічного розвитку країни та регіонів; створювати умови для якісного оперативного менеджменту.
- У міжнародній практиці основним завданням у процесі управління коштами місцевих бюджетів є дотримання принципів економності, ефективності та дієвості. Управління бюджетними коштами потребує чітких правил і процедур, відповідних аналітичних систем і методів багаторазового застосування, періодичного надання фінансовим органам важливої інформації у вигляді фінансових звітів. Підвищення ефективності та результативності використання бюджетних коштів вимагатиме нових децентралізованих підходів до управління ними, що передбачатиме встановлення ці-

лей, стандартів якості та засобів контролю за ресурсами [7, 175].

У контексті зазначеного Л. Коваленко наводить основні принципи спільної діяльності, які визначають одночасно і методологічні засади управління бюджетними коштами на рівні адміністративно-територіальних утворень [11, 284]. До них належать:

- єдність механізму планування, спрямування коштів місцевих бюджетів та контролю за їх цільовим використанням;
- єдність системи інформаційного обліку між учасниками бюджетного процесу;
- гарантування конституційних прав місцевих органів влади в управлінні коштами місцевих бюджетів;
- координація і концентрація фінансових потоків на пріоритетних напрямках розвитку регіону;
- оперативність управління і маневрування бюджетними коштами на всіх стадіях їхнього руху;
- запровадження єдиних формалізованих процедур управління бюджетними коштами.

Об'єднання зусиль усіх учасників процесу управління бюджетними коштами дасть змогу комплексно охопити як стадії планування та формування місцевих бюджетів, так і стадії їх виконання, обліку використання бюджетних коштів за встановленими напрямами.

Важливість досягнення конкретних результатів, визначених місцевою бюджетною політикою, вимагає чіткої координації та відповідальності кожного з учасників бюджетного процесу. Основним завданням координації є залучення усього наявного потенціалу для досягнення спільних цілей. Зусилля щодо координації роботи мають бути спрямовані, насамперед, на створення системи, при якій кожен учасник чітко знає свої завдання та може оцінити результати роботи, несе відповідальність

за використання бюджетних коштів і прийняття управлінських рішень, має всю необхідну інформацію для оперативного управління.

Поетапний аналіз бюджетного процесу дасть змогу охарактеризувати функції головних суб'єктів прийняття управлінських рішень щодо бюджетних коштів на місцевому рівні та встановити, у який спосіб вони координують свої рішення і дії. Безпосередню й опосередковану роль у процесі управління коштами місцевих бюджетів в Україні здійснюють суб'єкти управління, система яких зображена на рис. 2.

Розглянемо послідовно роль кожного з учасників бюджетного процесу в прийнятті рішень щодо складання, розгляду, затвердження, виконання місцевих бюджетів, звітування про їх виконання, фінансового контролю й оцінки ефективності використання коштів місцевих бюджетів.

Компетенція виконавчих і представницьких органів влади в галузі бюджету визначена Конституцією України, Бюджетним кодексом України, Законами України "Про місцеве самоврядування" та про Державний бюджет України на відповідний рік, іншими законодавчими та нормативно-правовими актами України.

Роль Міністерства фінансів України на етапі складання місцевих бюджетів полягає у тому, що воно доводить Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям та виконавчим органам відповідних рад доводить місцевим органам виконавчої влади інструктивні матеріали щодо особливостей складання розрахунків до проектів місцевих бюджетів на наступний бюджетний період. Після схвалення Кабінетом Міністрів України проекту Закону про Державний бюджет України Мінфін доводить зазначеним вище органам: розрахунки прогнозних обсягів міжбюджетних трансфертів; методику їх

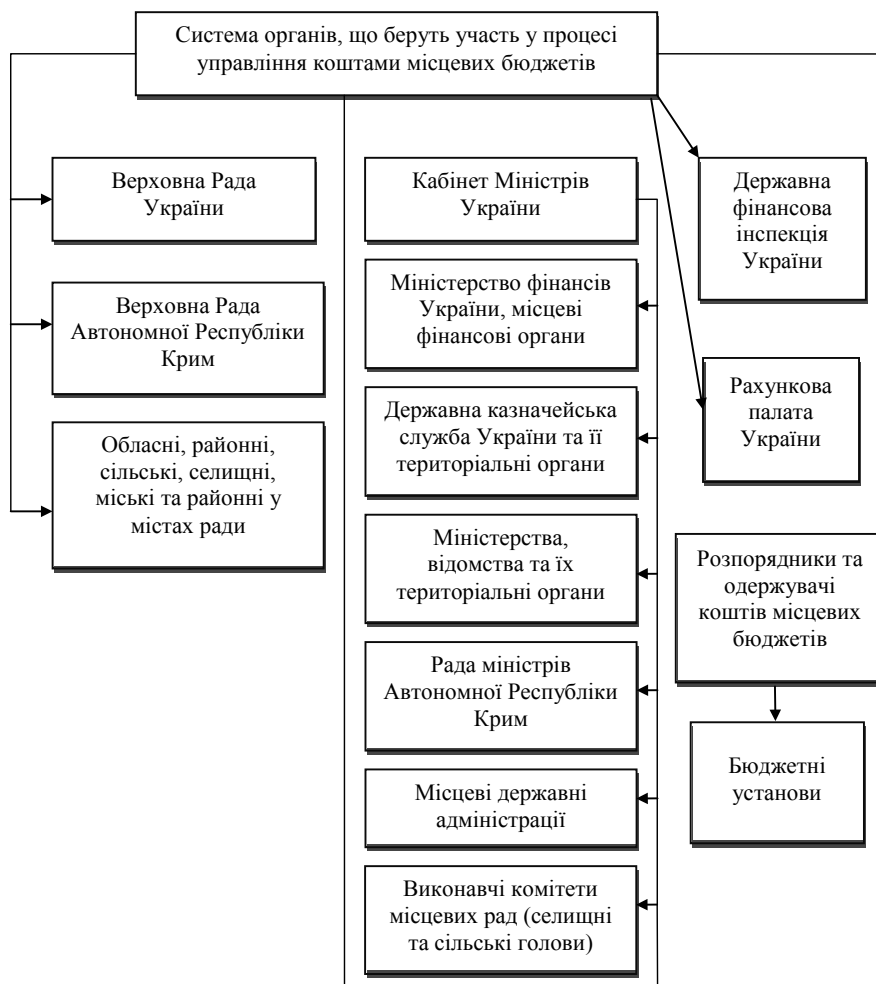

Рис. 2. Суб'єкти управління коштами місцевих бюджетів

визначення та інші показники, необхідні для складання місцевих бюджетів; пропозиції щодо форми проекту рішення про місцевий бюджет (типова форма рішення).

Повноваженнями виконавчих органів сільських, селищних та міських рад у процесі управління коштами місцевих бюджетів є [12, 68]:

- складання проекту місцевого бюджету, подання його на затвердження відповідної ради, забезпечення виконання бюджету;
- щоквартальне подання раді письмових звітів про хід і результати виконання бюджету;

- підготовка і подання відповідно до районних та обласних рад необхідних фінансових показників і пропозицій щодо складання проектів районних і обласних бюджетів;
- встановлення за узгодженим рішенням відповідних рад порядку використання коштів та іншого майна, що перебувають у спільній власності територіальних громад;
- здійснення в установленому порядку фінансування видатків з місцевого бюджету;

– здійснення відповідно до законодавства контролю за дотриманням зобов'язань щодо платежів до місцевого бюджету на підприємствах, в організаціях незалежно від форм власності.

Виключна компетенція сільських, селищних та міських рад у процесі управління коштами місцевих бюджетів полягає у затвердженні місцевого бюджету, внесенні змін до нього, затвердженні звіту про виконання відповідного бюджету та програм соціально-економічного й культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування.

Органом управління коштами місцевого бюджету є фінансовий орган – установа, яка відповідно до законодавства України здійснює функції щодо складання, виконання місцевого бюджету, контролю за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету. Відповідно до Бюджетного кодексу України до місцевих фінансових органів належать Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим, обласні, районні та міські фінансові управління.

Фінансовий орган, згідно із покладеними на нього завданнями, у процесі управління бюджетними коштами: координує виконання відповідного місцевого бюджету; складає розпис доходів та видатків бюджету; розробляє пропозиції та вживає заходів щодо ефективного використання бюджетних коштів; здійснює бюджетне прогнозування; здійснює аналіз виконання відповідного бюджету; складає звіти про виконання місцевого бюджету на підставі звітів головних розпорядників бюджетних коштів; складає протоколи про бюджетні правопорушення та приймає рішення про призупинення операцій з коштами місцевого бюджету.

Органи Державної казначейської служби України в процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів здійснюють відкриття рахунків, операції з коштами місцевих бюджетів, розрахунково-касове обслуговування розпорядників бюджетних коштів, а також ведуть бухгалтерський облік і складають звітність про виконання місцевих бюджетів.

Головним завданням органів Державної фінансової інспекції України є здійснення фінансового контролю за використанням та цільовим спрямуванням державних фінансових ресурсів, виконанням місцевих бюджетів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяття зобов'язань, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності в органах виконавчої влади, у бюджетних установах і суб'єктів господарювання державного сектору економіки [13, 137].

Контроль здійснюється через проведення державного фінансового аудиту, за результатами якого контрольно-ревізійні органи розробляють пропозиції щодо усунення виявлених недоліків і порушень та запобігання їм надалі.

Вагома роль у процесі управління коштами місцевих бюджетів відводиться розпорядникам бюджетних коштів, які поділяються на головних розпорядників та розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня. Головний розпорядник бюджетних коштів місцевого бюджету [12, 74]:

- розробляє план своєї діяльності відповідно до поставлених завдань;
- розробляє на підставі плану діяльності проект кошторису та бюджетні запити, подає їх місцевому фінансовому органу;
- отримує бюджетні призначення шляхом їх затвердження у рішенні про місцевий бюджет, доводить до розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня відомос-

ті про обсяги асигнувань, забезпечує управління бюджетними асигнуваннями.

Досліджуючи питання проведення ефективного бюджетного менеджменту на місцевому рівні, необхідно зазначити, що реалізація законодавчо закріпленого права кожного адміністративно-територіального утворення на економічну незалежність неможлива без наявності у місцевих органів влади права щодо самостійного складання, затвердження і виконання місцевих бюджетів. Це означає, що кожен орган влади повинен володіти власними фінансовими джерелами, достатніми для організації управління економікою і соціальною сферою на своїй території.

Нові завдання у сфері менеджменту державних фінансів потребують удосконалення бюджетної системи, що передбачає встановлення самостійності бюджетів усіх рівнів і видів, використання нових підходів до організації міжбюджетних відносин на основі фіскальної автономії місцевої влади. Важливим кроком у цьому напрямку стало прийняття 8 липня 2010 р. нового Бюджетного кодексу України. Бюджетні нововведення в частині місцевих бюджетів мають цілісний та системний характер та передбачають низку норм, спрямованих на формування прогнозованої бюджетної політики, на регіональне економічне зростання, розвиток і стимулювання місцевих бюджетів.

Саме місцеві бюджети як фінансові плани соціально-економічного розвитку територій мають стати реальним інструментом впливу органів місцевого самоврядування на економічну діяльність та добробут громадян.

Подальше удосконалення менеджменту коштів місцевих бюджетів потребує розробки ефективної методики оцінки результативності використання бюджетних коштів; формування бюджетів із урахуван-

ням стратегічних цілей соціально-економічного розвитку на багаторічну перспективу та результатів діяльності центральних і місцевих органів влади, інших учасників бюджетного процесу, досягнутих у попередніх бюджетних періодах; підвищення рівня відповідальності розпорядників коштів за результати їх діяльності, у тому числі пов'язаної із плануванням видаткової частини місцевих бюджетів; забезпечення бюджетної стабільності, підвищення ефективності та результативності використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів шляхом запровадження прогресивних методик бюджетного планування, одними з яких є програмно-цільовий метод та середньострокове бюджетне планування видатків бюджетів адміністративно-територіальних одиниць.

Література

1. *Бюджетний менеджмент: Підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.*
2. *Чугунов І. Я., Самошкіна О. А. Теоретико-методологічні засади удосконалення програмно-цільового методу планування видатків бюджету // Фінанси України. – 2004. – № 9. – С. 37–44.*
3. *Левицька С. О. Впровадження програмно-цільового методу формування бюджетів // Фінанси України. – 2004. – № 6. – С. 33–37.*
4. *Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / За заг. ред. Ф. О. Ярошенка. – К.: Зовнішня торгівля, УДУФМТ, 2010. – 592 с.*
5. *Губар Н. Метод оцінки прогнозування дохідного потенціалу // Зб. наук. праць НАДУ при Президентіві України/ За заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – Вип. 1. – К., 2004. – С. 221–223.*
6. *Місцеві фінанси: Навч.-методич. посіб. / М. А. Гапонюк, В. П. Яцюта, А. Є. Буряченко, А. А. Славкова. – К.: КНЕУ, 2002. – 183 с.*

7. *Контроль і ревізія: Підручник* / Ф. Ф. Бутинець, С. В. Бардаш, Н. М. Малюга, Н. І. Петренко; За заг. ред. Ф. Ф. Бутинець. – Житомир: ПП “Рута”, 2000. – 318 с.

8. Плескач В. Л. Концептуальні підходи щодо створення інформаційно-аналітичної системи моніторингу доходів і видатків бюджетів регіонів // *Фінанси України*. – 2009. – № 5. – С. 41–55.

9. Корнєєв М. В. Удосконалення теоретико-методологічного забезпечення узагальнюючої оцінки рівня фінансової автономії // *Актуальні проблеми економіки*. – 2009. – № 7 (97). – С. 229–235.

10. Романенко О. Р. *Фінанси: Підручник*. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 310 с.

11. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. *Фінансовий менеджмент: Навч. посіб.* – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2008. – 483 с.

12. Василенко Л. І., Василенко А. В. *Фінанси: Навч. посібник* / За ред. Л. І. Василенко. – К.: КНТЕУ, 2004. – 199 с.

13. *Казначейська система виконання бюджету: Підручник* / С. О. Булгакова, Н. В. Базанова, О. О. Чечуліна, Т. А. Шаповал. – К.: КДТЕУ, 2000. – 249 с.